

Sue Goossens & Siel Vienne

KU Leuven

Contact: *sue.goossens@kuleuven.be*

siel.vienne@kuleuven.be

De ontwikkeling van een gedragen leesbeleid. Lezen als *hot topic*

1. Inleiding

De bekendmaking van de PIRLS-resultaten, eind 2017, bracht heel wat teweeg. Het verhogen van de vaardigheid ‘begrijpend lezen’ van leerlingen is sinds dat moment

zeer hoog op de onderwijskundige en onderzoekagenda's komen te staan. Begrijpend lezen is een *hot topic*, en dat mag niet verbazen: het is immers een niet te onderschatten sleutelcompetentie. Als we onze leerlingen willen klaarstomen voor succes in onze 21ste-eeuwse maatschappij, moeten we ze alle kansen geven om uiteindelijk voldoende geletterd te zijn. Ze komen op school door middel van (gesproken en geschreven) teksten immers in aanraking met de complexe en nieuwe kennis die ze nodig hebben om later te studeren, werk te zoeken, administratie te beheren, enz. Kortom: geletterdheid is niet alleen de motor van het leren op school, maar ook een voorwaarde voor volwaardige deelname aan de maatschappij.

2. Wetenschappelijk kader: de vijf sleutels

Scholen gaan dan ook de uitdaging aan en zetten sterk in op het verhogen van de leesvaardigheid van hun leerlingen. Om hen daarin te ondersteunen, voerde het Centrum voor Taal en Onderwijs (CTO, KU Leuven), samen met de UGent, in opdracht van de VLOR, een onderzoek uit naar effectieve praktijken voor begrijpend lezen. We kwamen uit bij vijf didactische sleutels die samen een krachtige begrijpend-leesdidactiek vormen. Die sleutels zijn 'functionaliteit' (uitdagende en betekenisvolle teksten en opdrachten), 'interactie' (tussen leraar en leerlingen én tussen leerlingen onderling), 'expliciete strategie-instructie', 'leesmotivatie' en 'transfer' (veel kansen om te lezen, binnen en buiten de school) (cf. Merchie e.a. 2019; Gobyne e.a. 2019).

3. Achtergrond: professionalisering en beleid

Als we het hebben over het toepassen van deze didactische sleutels, is het belangrijk om te vermijden dat individuele leerkrachten verantwoordelijk worden voor het uitdenken en uitvoeren van afzonderlijke acties. Om tot een duurzame verankering van effectieve praktijken te komen, is het namelijk beter om gezamenlijk toe te werken naar een gedragen leesbeleid. Scholen zijn op dat vlak vaak zoekende, en het is vooral de transfer van wetenschappelijke inzichten naar praktijken op de klasvloer die een uitdaging blijkt. Concreet hebben scholen niet enkel nood aan inhoudelijke professionalisering op het niveau van de leerkracht, maar vragen ze zich ook af hoe ze ervoor kunnen zorgen dat (a) leerkrachten vanuit een gedeelde visie op effectief onderwijs werken op schoolniveau, (b) die gedeelde visie ook effectief wordt uitgevoerd en geëvalueerd, (c) de acties en initiatieven die als zinvol ervaren worden na verloop van tijd niet verdwijnen en (d) een cultuur van samenwerking en feedback op elkaars werk gecreëerd wordt (Fullan 2007).

Scholen zoeken kortom naar manieren om een gedragen leesbeleid te kunnen vormgeven en voeren (Van den Branden 2010). Wij bieden daar een antwoord op door zowel *top-down* als *bottom-up* (Van den Branden 2019) in te zetten op inhoudelijke en

structurele kenmerken van een leesbeleid (cf. Merchie e.a. 2015) in ondersteunings-trajecten. We houden daarbij rekening met de kenmerken van een effectief taalbeleid (Vanbuel & Van den Branden 2019; gebaseerd op Hargreaves & Fullan 2012). Enerzijds toont onderzoek aan dat het cruciaal is om bij het voeren van een taalbeleid een lerende gemeenschap te creëren voor leerkrachten, anderzijds moet er een duidelijke implementatiestrategie in het taalbeleid zitten.

5. Van theorie naar praktijk: aan de slag met scholen

Wij gingen met een 40-tal scholen aan de slag sinds het schooljaar 2020-2021 om binnen twee leesprojecten aan leesbeleid te werken. We doen dat meer bepaald door te focussen op een beperkt aantal doelen (Van den Branden 2019), een gedeelde visie op leesonderwijs te ontwikkelen en te werken met een kernteam: een groepje geëngageerde leerkrachten, beleidsmedewerkers en/of directieleden die de schakel vormen tussen pedagogische ondersteuners en leerkrachten op de klasvloer. Dat team kan afstand nemen van de dagdagelijkse praktijk, maar behoudt tegelijk een globaal overzicht. Het kernteam neemt gedurende twee schooljaren, onder begeleiding, en nadien zonder, verschillende rollen op, en krijgt inzicht mee omtrent het doorlopen van veranderingsprocessen op school (Kotter 1996; Van Veen e.a. 2010).

Hoewel de aanpak voor elke deelnemende school op maat is en elk kernteam een andere samenstelling kent, vertrekken we steeds vanuit een vast stramien.

1. *Beginsituatieanalyse* – Hoe ver staat de school bij aanvang van het traject? Aan welke aspecten (die samen een leesbeleid uitmaken) werken zij al? Welke noden en leervragen hebben ze nog?
2. *Visie ontwikkelen* – Het is belangrijk om, na de analyse, steeds te vertrekken vanuit een gedeelde visie op effectief begripend leesonderwijs die gestoeld is op *evidence-based*-praktijken. Een visie fungeert als een toetssteen om dicht bij de kern van de zaak te blijven en te monitoren of wat leerkrachten doen ook effectief werkt. Het is, met andere woorden, een bril waarmee je als school naar je praktijk kijkt. De aard van je visie is dynamisch, en haar ontwikkeling noodgedwongen een proces dat nooit stopt.
3. *Focus bepalen* – Effectief begripend leesonderwijs omvat verschillende aspecten (cf. de vijf didactische sleutels). Het is daarom van belang dat schoolteams een focus prioriteren om samen aan te werken tijdens het professionaliseringstraject, zodat ze in een verdere fase (zelfstandig) kunnen overgaan naar een volgende focus.
4. *Doelen en acties* – Vanuit de visie bepaalt het schoolteam samen de doelen en acties die logisch inhaken op hun focus. Nadien gaan ze experimenteren met de acties als team. Het kernteam behoudt daarbij het overzicht en ontfermt zich over het globale leesbeleidsplan en het coachen van het team.
5. *Evalueren, bijsturen en vasthouden* – Tijdens deze stap monitoren we wat de effecten

van het gevoerde beleid zijn, bekijken we welke bijstellingen nodig zijn en onderzoeken we hoe we de vernieuwingen kunnen verduurzamen.

6. Casestudies uit twee projecten

Tijdens onze sessie op de HSN-conferentie gaan we, aan de hand van voorbeelden van scholen met wie we samenwerken, dieper in op de succesfactoren van een gedragen leesbeleid en de uitbouw ervan. We zoomen in op een aantal stappen, struikelblokken en mooie initiatieven, en bouwen bruggen: van nood naar ondersteuning, van wetenschap naar praktijk, van individuele acties naar een gedragen leesbeleid.

Referenties

- Fullan, M. (2007). *The new meaning of educational change*. New York: Teachers College Press.
- Gobyn, S., E. Merchie, E. De Bruyne, F. De Smedt, M. Schiepers, M. Vanbuel, P. Verstedden, K. Van den Branden, P. Ghesquière & H. Van Keer (2019). *Sleutels voor effectief begrijpend lezen. Inspiratie voor een eigentijdse didactiek in het basisonderwijs*. Brussel: VLOR.
- Hargreaves, A. & M. Fullan (2012). *Professional capital. Transforming teaching in every school*. New York: Taylor & Francis.
- Hooft, H. (2018). 'Taalbeleid en taalvaardigheidsonderwijs. Effectonderzoek naar het nascholingstraject "Taalbeleidsexpert" in Antwerpse basisscholen'. Leuven: Centrum voor Taal en Onderwijs. [niet vrijgegeven].
- Kotter, J.P. (1996). *Leading Change*. Boston: Harvard Business School Press.
- Merchie, E., S. Gobyn, E. De Bruyne, F. De Smedt, M. Schiepers, M. Vanbuel, P. Ghesquière, K. Van den Branden & H. Van Keer (2019). *Effectieve, eigentijdse begrijpend leesdidactiek in het basisonderwijs*. Brussel: VLOR.
- Merchie, E., M. Tuytens, G. Devos & R. Vanderlinde (2015). 'Indicatoren voor de effectiviteit van professionaliseringsinitiatieven'. Gent: Universiteit Gent.
- Van den Branden, K. (2010). *Handboek taalbeleid basisonderwijs*. Leuven: Acco.
- Van den Branden, K. (2019). 'Taalbeleid op school'. In: J. Elen & A. Thys (red.). *Leren in maatschappelijk betrokken onderwijs. Basisinzichten voor leraren nu en in de toekomst*. Leuven: Universitaire Pers Leuven, z.p.
- Van Veen, K., R. Zwart, J. Meirink & N. Verloop (2010). 'Professionele ontwikkeling van leerkrachten. Een reviewstudie naar effectieve kenmerken van professionaliseringsinterventies van leerkrachten'. Leiden: ICLON, Expertisecentrum Leren van Docenten.

35ste HSN-Conferentie

Vanbuel, M. & K. Van den Branden (2019). *Implementing school-based policies for language: A qualitative study in primary schools in Flanders*. Leuven: KU Leuven.